

Укладач програми:

Тягунова З.О., к. е. н., доцент кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі.

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми «Менеджмент» за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти, д.е.н., професор

 Людмила ШИМАНОВСЬКА-ДІАНИЧ
« 28 » _____ 06 _____ 2024__ року

Гарант освітньої програми «Економіка» за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти, д.е.н., професор

 Тетяна КОСТИШИНА
« 28 » _____ 06 _____ 2024__ року

ЗМІСТ

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни	4
Розділ 2 Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання	4
Розділ 3. Програма навчальної дисципліни	5
Розділ 4. Тематичний план навчальної дисципліни	7
Розділ 5. Оцінювання результатів навчання.....	14
Розділ 6. Інформаційні джерела.....	14
Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни.....	16

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

**Таблиця 1 – Опис навчальної дисципліни
Застосування та етика GenAI у наукових дослідженнях**

Місце у структурно-логічній схемі підготовки	<i>Пререквізити:</i> володіти знаннями та навичками, що відповідають рівню магістра за відповідними спеціальностями (економіка, менеджмент, маркетинг, логістика, інформаційні технології тощо). <i>Постреквізити:</i> глибоке аналітичне розуміння, здатність до критичного мислення, аналізу, дослідницької роботи у сфері GenAI та дотичних напрямках дисертаційного дослідження.	
Мова викладання	Українська	
Статус дисципліни: вибіркова		
Курс/семестр вивчення	2/3	
Кількість кредитів ЄКТС/кількість модулів	5/2	
Денна форма навчання:		
Кількість годин: – загальна кількість: - 150.		
- лекції: 20 год.		
- практичні заняття: 40 год.		
- самостійна робота: 90 год.		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): ПМК		
Заочна форма навчання:		
Кількість годин: – загальна кількість: - 150.		
- лекції: 8.		
- практичні заняття: 4.		
- самостійна робота: 138.		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): ПМК.		

Розділ 2. Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Метою вивчення дисципліни є надання аспірантам практичних знань для використання генеративного штучного інтелекту в інноваційних дослідженнях, одночасно прищеплюючи глибоке розуміння етичних наслідків, пов'язаних з його застосуванням. Цей міждисциплінарний курс спрямований на підготовку науковців, здатних відповідально орієнтуватися в мінливому ландшафті штучного інтелекту, сприяючи збалансованій інтеграції передових технологій та етичних міркувань у своїх дослідницьких проектах.

Завдання дисципліни: оволодіти знаннями, аналітичними навичками та дослідницькими компетенціями для розуміння, аналізу впливу генеративного штучного інтелекту у наукових дослідженнях.

Таблиця 2 - Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері	Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>менеджменту на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.</p> <p>Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках.</p> <p>Здатність ініціювати, розробляти, реалізовувати та управляти науковими проектами у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках та /або складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності.</p>	<p>та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.</p> <p>Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у галузі менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямках.</p> <p>Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямків з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми; складати пропозиції щодо фінансування досліджень та/або проектів.</p>

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Генеративний штучний інтелект в науці та дослідженнях

Тема 1. Вступ до генеративного штучного інтелекту.

Походження й еволюція поняття «Generative AI». Ключові архітектури: автокодувальники, GAN, трансформери, дифузійні моделі – порівняльний аналіз. Концепція «foundation models» та роль великих мовних моделей у науковій комунікації. Методологічні підходи до оцінювання генеративних систем: метрики якості, людська експертиза, критерії енергоспоживання. Проблематика даних-тренування: репрезентативність, токсичність, ліцензії. Лімітуючі фактори продуктивності та узагальнюваності. Критичний огляд термінології «творчість» і «штучна генерація» у дослідницькому дискурсі.

Тема 2. Прогресивні генеративні моделі.

Принцип «progressive learning» та поетапне збільшення роздільної здатності в GAN-семействі. Механізм «curriculum diffusion» у дифузійних алгоритмах. Адаптивні трансформери з рекурсивним самонавчанням. Порівняння метрик FID, CLIP-score, Perceptual Path Length для різних класів моделей. Методологія тонкого донавчання (fine-tuning) і «low-rank adaptation». Огляд апаратних вимог і оптимізацій (quantization, pruning). Критична оцінка прогресивних підходів щодо стабільності й колапсу моделі.

Тема 3. Обробка природної мови в наукових дослідженнях.

Корпусо-орієнтований підхід: добір, анотація, документування. Трансферне навчання та інструкційні моделі (instruction-tuning). Типові наукові задачі – тематичне моделювання, класифікація, нарративний аналіз, цитатна поведінка. Методи оцінки: BLEU, ROUGE, perplexity, human-in-the-loop. Етичні аспекти збору й використання текстів: конфіденційність, мова ворожнечі, культурна упередженість. Критичний аналіз концепції «zero-shot science».

Тема 4. Генеративний ШІ для аналізу зображень і відео.

Текст → зображення, image-to-image, video-diffusion та їх наукові кейси. Контроль змісту: умовні моделі, prompt-engineering, ControlNet. Методи підсилення деталей та уповільнення (frame interpolation). Критерії валідації візуальної достовірності: FID-video, UserStudy, психофізичні тести. Проблема дипфейків і маніпулятивного контенту. Етичне маркування та водяні знаки.

Тема 5. Генеративне розширення вибірки (Data Augmentation).

Теорія синтетичних даних: поняття дисбалансу і перекриття маніфолдів. Текстові техніки: back-translation, contextualembeddings. Візуальні: StyleGAN-based oversampling, MixUp, CutMix.

Табличні: CTGAN, CopulaGAN та SMOTE-варіанти. Методи перевірки якості: fidelity, diversity, downstream-metrics. Ризики переобучення на шум і витік чутливої інформації. Кейс-стаді з підвищення точності моделей при дефіциті рідкісних класів.

Модуль 2. Етика використання генеративного штучного інтелекту в дослідженнях

Тема 6. Основи етики штучного інтелекту.

Принципи чесності, прозорості, підзвітності. Концепції «explainability» та «human-in-the-loop». Керівні документи UNESCO, OECD, IEEE – порівняльний огляд. Алгоритмічні упередження: джерела, типологія, методи пом'якшення. Privacy-by-Design і DifferentialPrivacy. Роль етичних комітетів та інституційних reviewboards у дослідженнях із ШІ.

Тема 7. Етичні наслідки використання генеративного ШІ.

Маніпулятивні медіа – дипфейки, deepnudge, дезінформація. Психологічний і соціальний вплив синтетичного контенту. Проблема «epistemiccorruption» у науці: фабрикація даних і псевдолітература. Баланс свободи творчості та захисту від шкоди. Стратегії верифікації та маркування штучного контенту. Дилема «спів-творчість» vs. «автоматизація» в академічній сфері.

Тема 8. Регуляторний нагляд і ризики використання ШІ.

AI Act (EC): категорії ризику, обов'язки провайдерів. NIST AI RMF: ідентифікація, управління, валідація. Механізми сертифікації та аудитів (ConformityAssessment). Пост-маркетинговий моніторинг і глобальна екстериторіальність норм. Відповідальність і санкції за порушення. Практика регуляторних «пісочниць».

Тема 9. Інтелектуальна власність результатів досліджень при застосуванні ШІ.

Авторське право на згенеровані твори: критерій «людської творчості». Патентоздатність рішень, запропонованих моделлю. Ліцензування даних і моделей: GPL, Apache-2, CreativeCommons, OpenRAIL. Політика «datasharing» і «modelcards». Суди та прецеденти щодо використання тренувальних наборів (GettyImages v. Stability AI). Управління спільним авторством між дослідником і системою.

Тема 10. Майбутні тренди й соціальна відповідальність у сфері ШІ.

Фронтир-моделі та AGI-дебати. Alignment-research, interpretability-scaling, red-teaming. Екологічний слід і зелений ШІ. AI forGood: охорона здоров'я, клімат, гуманітарна допомога. Принципи інклюзивного дизайну та публічної участі. Футурологічні сценарії зайнятості й перерозподілу цінності. Роль дослідника-менеджера інновацій у забезпеченні суспільної користі.

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання практичного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Кількість годин
генеративного ШІ 1. дипфейки та дезінформація; 2. алгоритмічні упередження; 3. deepnudge; 4. психологічні й соціальні ризики		генеративного ШІ Практичне заняття 1.Виявлення дипфейку (Deepfake-o-meter) 1. перевірка відео та текстів; 2. записоцінки достовірності; 3. обговорення помилок. Практичне заняття 2.Аналіз соціальної-економічної шкоди дипфейків 1. складання матриці «шкода-користь» для двох сценаріїв	2 2	наукових досліджень про дипфейки, визначити порушення етичних норми.	
Тема 8. Нормативне регулювання та ризик використання ШІ 1. AI Act (ЄС), NIST RMF, 2. національні стратегії; 3. категорії ризику; 4. відповідність та аудит.	2	Тема 8. Нормативне регулювання та ризик використання ШІ Практичне 1. Мапа ризиків за AI Act 1. класифікація прикладів застосувань у науковій діяльності; 2. обґрунтування рівня ризику Практичне 2. Симуляція аудиту чеклісту 1. заповнення шаблон технічної документації; 2. виявлення прогалів	2 2 2	Порівняти AI Act і NIST RMF у таблиці, виділивши спільні та унікальні вимоги.	11
Тема 9. Інтелектуальна власність результатів досліджень при застосуванні ШІ 1. авторське право vs. патент; 2. ліцензування даних і моделей; 3. «sui generis» для баз даних; 4. відкриті моделі й OSS		Тема 9. Інтелектуальна власність результатів досліджень при застосуванні ШІ Практичне 1. Кейс-стаді про ліцензування датасетів 1. вибір відкритих датасетів; 2. визначення допустимих ліцензій для комерціалізації результатів наукових досліджень Практичне 2. Тренування моделі на OSS-бібліотеці 1. встановлення open-source моделі;		Зробити карту інтелектуальної власності для своєї дисертації: дані, код, моделі, візуалізації.	11

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання практичного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Кількість годин
		2. перевірка умов ліцензії; 3. оформлення посилань			
Тема 10. Майбутні тенденції та соціальна відповідальність у галузі ШІ 1. frontier-моделі; 2. alignment&safety; 3. стале використання ресурсів; 4. сценарії співтворчості людини й ШІ		Тема 10. Майбутні тенденції та соціальна відповідальність у галузі ШІ Практичне 1. Форсайт-бриф «ШІ 2030» 1. визначення 3-х сценаріїв; 2. опис етичних та економічних наслідків Практичне 2. Презентація AI-for-Good проєкту 1. розробка концепту соціального застосування ШІ як результату наукових досліджень; 2. оцінка впливу і ризиків		Написати майнд-меп майбутніх трендів ШІ у науковій діяльності та сформулювати три особисті зобов'язання як відповідального дослідника.	11
Разом по модулю 2	10		20		35
Разом	20		40		90

Таблиця 4.2 - Тематичний план навчальної дисципліни Інновації, тренди та стійкий розвиток мережевого ритейлу України за сучасних умов для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії заочної форми навчання

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання практичного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Кількість годин
Модуль 1. Мережева торгівля: теорії, стан та тенденції розвитку					
Тема 1. Вступ до генеративного штучного інтелекту 1. поняття «generative AI»; 2. еволюція (GAN → diffusion → LLM); 3. архітектури та принципи навчання; 4. сфери застосування; 5. обмеження й виклики	2	Тема 1. Вступ до генеративного штучного інтелекту Практичне 1. Створення текстових промптів у ChatGPT 1. формування промптів на тему дисертації; 2. збереження відповідей; 3. релевантність результатів Практичне 2. Аналіз обмежень генерації 1. оцінка відхилень; 2. аналіз джерел помилок	2 2	Написати есе (до 500 слів) про еволюцію генеративних моделей та їхню роль у власній дисертації.	11
Тема 2. Прогресивні генеративні моделі 1. огляд GAN-сімейства, VAE, diffusion, трансформерних декодерів; 2. метрики якості (FID, IS); 3. тренди «progressive learning» та «curricu-	2	Тема 2. Прогресивні генеративні моделі Практичне 1. Порівняння GAN і diffusion онлайн-демо 1. згенерація зображень кожною моделлю; 2. оцінка артефактів.	2	Підготувати огляд трьох наукових статей, де використано progressive learning у GAN.	11

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання практичного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Кількість годин
lumGAN»		Практичне 2. Візуалізація FID у готовому Colab 1. завантаженняприкладнихвиходів; 2. запуск скриптів FID; 3. інтерпретаціязначень	2		
Тема 3. Обробка природної мови (NLP) в дослідженнях 1. корпуси й анотація; 2. transfer-learning у NLP; 3. GPT-подібні моделі; 4. типові задачі (класифікація, тематичне моделювання)	2	Тема 3. Обробка природної мови (NLP) в дослідженнях Практичне 1. Перефразування корпусу інтерв'ю (nlraug) 1. робота зColab-шаблоном; 2. генерування ×2 корпусів; 3. порівняннячастотиключовихслів Практичне 2. Тест на упередженістьтональності 1. ручнепозначенняречень; 2. перевірка, моделіна наявністьзмініполярності	2 2	Створитиміні-корпус (30 речень) і вручнуанотуватичастинимови та тональність.	11
Тема 4. Генеративний ШІ в аналізі зображень та відео 1. текст → зображення, image-to-image, videodiffusion; 2. контроль стилю та змісту; 3. мультимодальні додатки; 4. виклики правдоподібності	2	Тема 4. Генеративний ШІ в аналізі зображень та відео Практичне 1. Створеннязображеньна базі ШІ 1. формування ілюстрацій до статті; 2. підрахунок зниклих/псевдододанихдеталей Практичне 2. Slow-motionRunwayML 1. робота звідеоексперименту; 2. створенняslow-motion.	2 2	Зібрати 10 прикладівзастосування текст → зображення у своїйгалузі, класифікувати за цілями.	11
Тема 5. Генеративний ШІ для DataAugmentation 1. поняття dataaugmentation; 2. текстові, візуальні й табличні стратегії; 3. вплив на дисбаланс; 4. критерії валідації синтетики	2	Тема 6. Генеративний ШІ для Data Augmentation Практичне 1. SMOTE для табличних даних (GUI-версія Orange) 1. імпорт даних CSV; 2. застосування SMOTE; 3. вбудова метриkitочності до/після Практичне 2. Генерація синтетичних відгуків у ChatGPT 1. створення відгуків різної тональності; 2. ручнемаркуваннякості й стилю	2 2	Написатикритичнийоглядметодівоцінкисинтетичнихданих та запропонувативласнийкритерій.	11
Разом по модулю 1	10		20		55
Модуль 2. Етикавикористання генеративного штучного інтелекту в дослідженнях					

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання практичного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Кількість годин
Тема 6. Основи етики в штучному інтелекті 1. чесність, прозорість, відповідальність застосування ШІ у наукових дослідженнях; 2. privacy by design; 3. стандарти UNESCO, OECD, IEEE; 4. роль етичних комітетів	2	Тема 6. Основи етики в штучному інтелекті Практичне 1. Аналіз етичних кейсів (дебати) 1. розбір реальних інцидентів з ШІ у наукових дослідженнях; 2. формування аргументів «за/проти» використання у роботі науковця Практичне 2. Розробка етичного чек-листу 1. створення пунктів контролю перед публікацією результатів	2 2	Підготувати реферат про принципи Fairness, Accountability, Transparency у ШІ.	11
Тема 7. Етичні наслідки застосування генеративного ШІ 1. дипфейки та дезінформація; 2. алгоритмічні упередження; 3. deepnudge; 4. психологічні й соціальні ризики	2	Тема 7. Етичні наслідки застосування генеративного ШІ Практичне заняття 1. Виявлення дипфейку (Deepfake-o-meter) 1. перевірка відео та текстів; 2. запис оцінки достовірності; 3. обговорення помилок. Практичне заняття 2. Аналіз соціально-економічної шкоди дипфейків 1. складання матриці «шкода-користь» для двох сценаріїв	2 2	Провести аналіз медіа-новини та новин зі сфери наукових досліджень про дипфейки, визначити порушення етичних норми.	11
Тема 8. Нормативне регулювання та ризик використання ШІ 1. AI Act (ЄС), NIST RMF, 2. національні стратегії; 3. категорії ризику; 4. відповідність та аудит.	2	Тема 8. Нормативне регулювання та ризик використання ШІ Практичне 1. Мапа ризиків за AI Act 1. класифікація прикладів застосувань у науковій діяльності; 2. обґрунтування рівня ризику Практичне 2. Симуляція аудиту чек-листу 1. заповнення шаблон технічної документації; 2. виявлення прогалин	2 2	Порівняти AI Act і NIST RMF у таблиці, виділивши спільні та унікальні вимоги.	11

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання практичного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Кількість годин
Тема 9. Інтелектуальна власність результатів досліджень при застосуванні ШІ 1. авторське право vs. патент; 2. ліцензування даних і моделей; 3. «suigeneris» для баз даних; 4. відкриті моделі й OSS	2	Тема 9. Інтелектуальна власність результатів досліджень при застосуванні ШІ Практичне 1. Кейс-стаді про ліцензування даних 1. вибір відкритих датасетів; 2. визначення допустимих ліцензій для комерціалізації результатів наукових досліджень Практичне 2. Тренування моделі на OSS-бібліотеці 1. встановлення open-source моделі; 2. перевірка умов ліцензії; 3. оформлення посилань	2 2	Зробити карту інтелектуальної власності для своєї дисертації: дані, код, моделі, візуалізації.	11
Тема 10. Майбутні тенденції та соціальна відповідальність у галузі ШІ 1. frontier-моделі; 2. alignment&safety; 3. стале використання ресурсів; 4. сценарії співтворчості людини й ШІ	2	Тема 10. Майбутні тенденції та соціальна відповідальність у галузі ШІ Практичне 1. Форсайт-бриф «ШІ 2030» 1. визначення 3-х сценаріїв; 2. опис етичних та економічних наслідків Практичне 2. Презентація AI-for-Good проєкту 1. розробка концепту соціального застосування ШІ як результату наукових досліджень; 2. оцінка впливу і ризиків	2 2	Написати майнд-меп майбутніх трендів ШІ у науковій діяльності та сформулювати три особисті зобов'язання як відповідального дослідника.	11
Разом по модулю 2	10		20		35
Разом	20		40		90

Розділ 5. Система оцінювання знань

Таблиця 5.1. – Розподіл балів за результатами вивчення навчальної дисципліни

Види робіт	Максимальна кількість балів
1 семестр	
Модуль 1 (теми 1-5): захист домашнього завдання (1 бали); обговорення матеріалу занять (2 бали); виконання навчальних завдань (1 балів); завдання самостійної роботи (2 балів); тестування (2 бали); поточна модульна робота (10 балів)	50
Модуль 2 (теми 6-10): захист домашнього завдання (1 бали); обговорення матеріалу занять (2 бали); виконання навчальних завдань (1 балів); завдання самостійної роботи (2 балів); тестування (2 бали); поточна модульна робота (10 балів)	50
Разом за семестр	100

Таблиця 5.2 – Система нарахування додаткових балів за видами робіт з вивчення навчальної дисципліни

Форма роботи	Вид роботи	Бали
1. Навчальна	Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань підвищеної складності	5
	Розробка наочних засобів навчання (презентації, відео контенту) з окремої теми або питання	5
	Зарахування результатів неформальної освіти	до 10
2. Науково-дослідна	Участь у наукових конференціях: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	5
	Публікація тез доповіді за результатами участі у наукових конференціях	10
	Публікація наукової статі	20

Таблиця 6 – Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за результатами вивчення навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розділ 6. Інформаційні джерела

Основні

1. Пчелянський, Д. П., & Воїнова, С. А. (2019). Штучний інтелект: перспективи та тенденції розвитку. *Automation of technological and business processes*, 11(3), 59-64.
2. Баранов, О. А. (2023). Визначення терміну “штучний інтелект”. *Інформація і право*, (1 (44)), 32-49.

3. Каткова, Т. Г. (2020). Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. *Право і суспільство*, 6, 46-55.
4. Бисага, Ю. М., Белов, Д. М., & Заборовський, В. В. (2023). Штучний інтелект та авторські і суміжні права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2(76), 299-304.
5. Панухник, О. В. (2023). Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. *Галицький економічний вісник*, 83(4), 202-211.
6. Майба, М. А. (2023). Використання штучного інтелекту для покращення наукової продуктивності. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молод. учених, Харків, 18 трав. 2023 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2023. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/b66aa9b5-1eee-4c25-aa5d-07006a7598a8/content>*
7. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*, 2023. Том 38. № 1. С. 48-53. DOI: 10.31110/2413-1571-2023-038-1-007
8. Шевченко, А. І. (2022). ЩОДО ПРОЄКТУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ НА 2022–2030 рр. *Artificial Intelligence*, 1, 75-157.
9. Дубняк, М. (2023). Проблеми використання ChatGPT у науковій діяльності: роль етичних і правових норм. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності*, 64-68.
10. Непокрита, В. І. (2019). ПЕРСПЕКТИВИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Актуальність теми та її вивченість в науковій літературі: Сьогодні. *Математичні методи, моделі та інформаційні технології у науці, освіті, економіці, виробництві: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки, м. Маріуполь, 26 квітня 2019 р. / Маріупольський державний університет; уклад. Шабельник ТВ, Дяченко ОФ, Морозова АО–Маріуполь: МДУ, 2019.–246 с., 37.*
11. Драч, І., Петроє, О., Бородієнко, О., Регейло, І., Базелюк, О., Базелюк, Н., & Слободянюк, О. (2023). Використання штучного інтелекту у вищій освіті. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство*, 15, 66-82.
12. БАТАРЕСВ В.В. Методи та системи штучного інтелекту. *Вісник Хмельницького національного університету*, №1, 2021 (293). DOI 10.31891/2307-5732-2021-293-1-17-21
13. Толочко, С., Хомич, В., & Колесник, Т. (2023). Великі мовні моделі в освітній і науковій діяльності. *Scientific Collection «InterConf»*, (166), 92-100.
14. Костенко, О. (2022). Електронна юрисдикція, метавсесвіт, штучний інтелект, цифрова особистість, цифровий аватар, нейронні мережі: теорія, практика, перспективи. *Наукові інновації та передові технології*, (2 (4)).
15. Філіпенко, Л. В., Думанський, О. В., & Козак, О. В. (2023). Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*, (19).
16. Задихайло, О. А. (2023). АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ. *Збірник наукових праць ХНПУ імені ГС Сковороди "Право"*, (37), 9-14.
17. Кокарча, Ю. А. (2023). ЕТИКА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДОСЛІДЖЕННЯ МОРАЛЬНИХ ТА ЕТИЧНИХ ПРОБЛЕМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РІЗНИХ СФЕРАХ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. *Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України, Університет митної справи та фінансів, Рада молодих учених Університету митної справи та фінансів*, 260. URL: <https://www.researchgate.net/profile/Vadym->

[Polishchuk/publication/372128788_Perspektivi_cifrovih_tehnologij_na_rinku_strahovih_poslug/li_nks/64a5768a95bbbe0c6e16ab98/Perspektivi-cifrovih-tehnologij-na-rinku-strahovih-poslug.pdf#page=261](https://www.polishchuk.com/publication/372128788_Perspektivi_cifrovih_tehnologij_na_rinku_strahovih_poslug/li_nks/64a5768a95bbbe0c6e16ab98/Perspektivi-cifrovih-tehnologij-na-rinku-strahovih-poslug.pdf#page=261)

18. Бібік, І., Вишняк, В., & Кравченко, Є. (2023). Етичні наслідки штучного інтелекту: баланс між прогресом і відповідальністю в епоху машинного навчання. *Scientific Collection «InterConf»*, (156), 551-554.
19. Сілютіна, І. (2023). ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ВИЩІЙ ШКОЛІ. *Вісник науки та освіти*, (10 (16)).
20. Hagendorff, T. (2020). The ethics of AI ethics: An evaluation of guidelines. *Minds and machines*, 30(1), 99-120.
21. Siau, K., & Wang, W. (2020). Artificial intelligence (AI) ethics: ethics of AI and ethical AI. *Journal of Database Management (JDM)*, 31(2), 74-87.
22. Sarker, I.H., Furhad, M.H. & Nowrozy, R. AI-Driven Cybersecurity: An Overview, Security Intelligence Modeling and Research Directions. *SN COMPUT. SCI.* 2, 173 (2021). <https://doi.org/10.1007/s42979-021-00557-0>
23. Mirbabaie, M., Brünker, F., Möllmann Frick, N.R.J. et al. The rise of artificial intelligence – understanding the AI identity threat at the workplace. *Electron Markets* 32, 73–99 (2022). <https://doi.org/10.1007/s12525-021-00496-x>
24. Ferguson, Y. (2023). AI at Work, Working with AI. First Lessons from Real Use Cases. In: Le Coze, J.C., Antonsen, S. (eds) *Safety in the Digital Age*. SpringerBriefs in Applied Sciences and Technology(). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-32633-2_11
25. Powers, T. M., & Ganascia, J. G. (2020). The Ethics of the Ethics of AI. *The Oxford handbook of ethics of AI*, 25-51.
26. Heilinger, J. C. (2022). The ethics of AI ethics. A constructive critique. *Philosophy & Technology*, 35(3), 61.
27. Khan, A. A., Badshah, S., Liang, P., Waseem, M., Khan, B., Ahmad, A., ... & Akbar, M. A. (2022, June). Ethics of AI: A systematic literature review of principles and challenges. In *Proceedings of the 26th International Conference on Evaluation and Assessment in Software Engineering* (pp. 383-392).

Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни

Пакет програмних продуктів Microsoft Office.